

Professionalisering in de kinderopvang: Alert4you onderzocht

De onderzoeksresultaten in het kort

Annemiek Veen

Edith van Eck

maart 2021

Alert4you

Sinds 2009 functioneren onder de naam Alert4you samenwerkingsprojecten van kinderopvangvoorzieningen met gespecialiseerde jeugdhulporganisaties.

De algemene gedachte die ten grondslag ligt aan Alert4you, is dat pedagogisch medewerkers in de kinderopvang die in staat zijn ontwikkelingsproblemen bij kinderen vroegtijdig te signaleren en deze kinderen en hun ouders adequaat te begeleiden, kunnen voorkomen dat problemen van kinderen verergeren en zwaardere hulp nodig is. Wat moeten pm'ers daarvoor weten en kunnen en hoe draagt de samenwerking met jeugdhulpexperts in Alert4you bij aan de ontwikkeling van die competenties?

Kerncompetenties van pm'ers

Onderzoek laat zien dat pm'ers om die rol goed te kunnen vervullen zich verder zouden moeten ontwikkelen over vier kerncompetenties:

- Kennis van kinderlijke ontwikkeling
- Omgaan met opvallend gedrag
- Hulp vragen
- Omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag.

Het is de bedoeling dat pm'ers binnen Alert4you deze kennis en vaardigheden in hun dagelijkse praktijk werkenderwijs ontwikkelen door de samenwerking met jeugdhulpexperts.

Hoe werkt het in de praktijk?

Kenmerkend voor de aanpak van Alert4you zijn:

- Structurele samenwerking pm'ers en jeugdhulpspecialisten
- Coaching van pm'ers op de werkplek, werkenderwijs leren
- Vroegtijdig signaleren en ingrijpen
- Betrokkenheid van ouders in het hele traject.

Maar hoe de samenwerking tussen opvang en jeugdhulp in Alert4you precies vorm krijgt, varieert. Die hangt af van de

behoefte van de kinderopvangorganisatie en het aanbod van gespecialiseerde jeugdhulp dat beschikbaar is? Soms zijn bijvoorbeeld naast jeugdhulpverleners ook jeugdverpleegkundigen van de GGD betrokken. Soms is sprake van uit advisering en/of coaching op verzoek, of bezoeken de jeugdhulpspecialisten de groepen regelmatig op eigen initiatief, soms vindt structurele coaching op de groep plaats met een vaste frequentie. Het komt ook voor dat de jeugdhulpspecialist een inloopspreekuur op locatie houdt, waar ouders en pm'ers met vragen terecht kunnen. Verder wordt samengewerkt met voorzieningen in de wijk, zoals ouder-kindcentra of laagdrempelige hulpverleningstrajecten voor kind en ouders.

Ontwikkelen pm'ers daadwerkelijk de benodigde competenties? En wat is de rol van Alert4you daarbij? Dat hebben we gevraagd aan de pm'ers zelf en aan de jeugdhulpspecialisten die werken met Alert4you. We beantwoorden deze vraag voor elk van de vier kerncompetenties.

Kennis van kinderlijke ontwikkeling

Bij deze eerste kerncompetentie gaat het om de basiskennis en -vaardigheden die een pm'er nodig heeft om jonge kinderen te kunnen ondersteunen in hun ontwikkeling, zoals kennis van ontwikkeling van het jonge kind, observeren en registreren van de ontwikkeling en pedagogisch handelen op groepsniveau.

Door de samenwerking met jeugdhulpspecialisten weten pm'ers meer over ontwikkelingslijnen en over de systematiek daarin. Verder zijn ze anders gaan kijken, objectiever: *'het helpt om samen met een professional naar een kind te kijken'*. Ze hebben *'meer oog voor het kind, individueel en in de groepen'* en zijn naar eigen zeggen beter in staat een hulpvraag te benoemen. Ook zeggen ze goede tips en handvatten te hebben gekregen voor de omgang met

kinderen. Wat bijdraagt?: *'feedback krijgen, snelle communicatie en korte lijntjes'*.

Jeugdhulp-specialisten zien dat pm'ers meer inzicht hebben gekregen in de betekenis van gedrag, anders kunnen kijken naar gedrag, inzien dat sommige kinderen meer nodig hebben dan andere, leren observeren en daardoor beter signaleren. Belangrijk hierbij is 'on the job' samen kijken naar kinderen, kinderen bespreken, regelmatig contact en de opgebouwde samenwerkingsrelatie: *'Doordat we regelmatig op de kinderdagverblijven komen, merk je dat de pm'ers meer vertrouwen krijgen en daardoor meer gerichte vragen stellen hoe ze bepaalde dingen het beste aan kunnen pakken en wanneer ze zich echt zorgen moeten maken'*. Ook wordt door de aanpak transfer bevorderd: *'Door de pm'ers bewust te maken van wat ze al doen (door dit te benoemen) en kennis toe te voegen is te merken dat dit meegenomen wordt als ze een kind hebben met soortgelijke vraagstukken'*.

Omgaan met opvallend gedrag

Bij deze kerncompetentie kan worden gedacht aan opvallend gedrag kennen en herkennen, weten welke aanpak nodig is voor een kind en de aanpak kunnen toepassen.

Deze kennis en vaardigheden zijn nodig om kinderen met problemen op te kunnen vangen.

Alert4you maakt dat opvallend gedrag eerder wordt gezien en herkend, en dat er eerder over wordt overlegd: *‘Sneller bevestiging van je onderbuikgevoel’* *‘We zijn alerter, signaleren eerder, weten beter de weg om hulp in te schakelen, doen dat eerder en begeleiden het kind zo beter.’*

Verder draagt het toepassen van tips en adviezen bij aan de ontwikkeling van deze competentie: *‘Weten welke aanpak nodig is en dit toepassen, de adviezen hebben vaak net even een andere inslag’*. Ten slotte geven ze aan dat ze -doordat ze meer kennis ontwikkelen over reguliere kinderlijke ontwikkeling- ook meer kennis krijgen over afwijkend of opvallend gedrag.

De jeugdhulpspecialisten vinden de meerwaarde van Alert4you dat de tijd wordt genomen voor het observeren en benoemen van gedrag, en dat pm'ers zo begrip ontwikkelen voor gedrag, leren wat een kind met bepaald gedrag nodig heeft. Belangrijke voorwaarden om dat te realiseren zijn: *‘Contact houden, een vertrouwensrelatie opbouwen met pm'ers’*. *‘Meekijken, benoemen wat je concreet ziet, je observaties delen, goed luisteren naar de pm'ers en ze de ruimte geven om hun verhaal te doen en te laten benoemen waar ze tegenaan lopen’*. Daarbij is zelfreflectie van groot belang; pm'ers moeten analytisch kunnen kijken naar eigen handelen. Door de gehanteerde aanpak verandert ook de houding van pm'ers ten opzichte van probleemgedrag: *‘Waar eerst bij sommige pm'ers de focus lag op het kind (‘Het kind is lastig’), hoor ik nu ‘ik vind het gedrag van dit kind lastig, zou jij mij tips en adviezen kunnen geven om daar beter mee om te gaan’*.

Hulp vragen

Bij de kerncompetentie 'hulp vragen' gaat het om inzicht in eigen grenzen en mogelijkheden, en om informatie over elders aanwezige expertise. Hierbij kan gedacht worden aan: weten wanneer ik hulp 'van buiten' (bijvoorbeeld een jeugdhulpverlener) nodig heb en inzicht in het benodigde ondersteuningsaanbod.

Door toegankelijke en laagdrempelige ondersteuning van de jeugdhulpspecialist krijgen pm'ers een beter beeld van de ondersteuningsmogelijkheden en hoe en wanneer je die kunt inzetten. Alert4you laat hen de meerwaarde van externe expertise, ondersteuning en feedback ervaren. Een pm'er zegt: *'Als pm'er heb je veel kennis in huis, maar in bepaalde situaties vind ik de samenwerking tussen kinderopvang en jeugdzorg onmisbaar'*. En: *'Hulp is meer binnen handbereik. Bewuster geworden om eerder hulp te vragen'*. Overigens hoeft het niet altijd te gaan om 'hulp van buiten': *'De kennis die ik verkregen heb, maakt mij sterker om ideeën te delen met collega's'*.

Volgens de jeugdhulpspecialisten krijgen pm'ers door Alert4you een goed beeld van welke ondersteuning nodig is en van de mogelijkheden die er zijn voor hulp, waardoor zij deze ook meer gericht kunnen inschakelen.

Omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag

De vierde kerncompetentie betreft de vaardigheid in het omgaan met en goed kunnen begeleiden van ouders van kinderen met opvallend gedrag of een problematische ontwikkeling. Aspecten van deze competentie zijn: kennis van 'wat ouders beweegt' cq. van gezinsachtergronden van kinderen en wat er speelt in het gezin, ouders 'meenemen' en betrekken bij problemen met hun kind en ouders ondersteunen bij het vormgeven en uitvoeren van een gezamenlijke aanpak van hun kind.

Pm'ers zeggen te hebben geleerd wat het belang is van het betrekken van ouders en hebben meer begrip voor hen gekregen. Ze weten beter hoe ze ouders moeten benaderen en ze kunnen beter anticiperen op reacties van ouders. Het hielp om samen met de jeugdhulpspecialisten oudergesprekken voor te bereiden en na te bespreken.

Ook de jeugdhulpspecialisten benadrukken het belang van het grondig voorbereiden van gesprekken: *'Het geven van tips hoe bepaalde gesprekken aan te vliegen wordt als prettig ervaren. Ook kan het helpend zijn om alvast reacties van ouders voor te bespreken. Je merkt dat leidsters niet altijd gewend zijn om deze gesprekken te voeren en dingen vaak heel persoonlijk nemen. Door het voorbespreken van reacties en het bespreken van hoe de problematiek wordt uitgelegd/ toegelicht geef je leidsters vaak een basis om een lastig gesprek door te komen.'*

Verder hebben pm'ers geleerd beter na te denken over beweegredenen en zorgen van ouders en daar in het gesprek rekening mee te houden: *'Pm'ers hebben geleerd hun hulpvraag bij zichzelf te houden ipv het kind te problematiseren, waardoor ouders de ruimte voelen 'ja' te zeggen voor ondersteuning, hulp, logopedie, observatie etc.'* Ze leren hoe iets te bespreken met ouders, zonder ouders te kwetsen'.

Meer professionaliteit

De coaching en ondersteuning door de experts van buiten blijkt een effectieve manier van professionaliseren. Pm'ers en jeugdhulpspecialisten zien dat pm'ers zich ontwikkelen op de vier onderscheiden kerncompetenties: kennis van de kinderlijke ontwikkeling, omgaan met opvallend gedrag, hulp/expertise van buiten inroepen als dat nodig is en omgang met ouders. Maar de bijdrage van Alert4you aan de professionaliteit van de pm'ers is breder: ze ontwikkelen meer zelfvertrouwen, stellen betere vragen, ervaren dat hulp vragen geen teken van zwakte is, durven

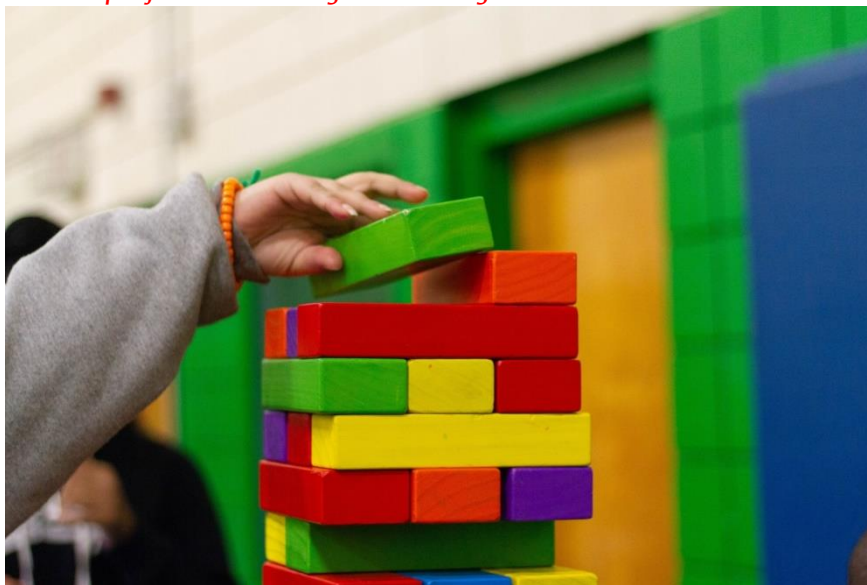

nieuwe aanpakken uit te proberen, leren beter 'kijken' en de verkregen informatie interpreteren, en komen tot zelfreflectie.

De jeugdhulpspecialisten noemen desgevraagd ook positieve effecten van het project die ze vooraf niet hadden verwacht. Bijvoorbeeld dat het project zich verbreedt: *'er komen meer organisaties die zich willen aansluiten.'* En: *'er komen vragen voor trainingen, ouderavonden'*.

En ze zien ook effecten op hun eigen ontwikkeling. Ze hebben bijvoorbeeld ontdekt dat ze coachen en het ontwikkelen en overdragen van kennis en expertise leuk vinden, en ze hebben hun kennis en vaardigheden verder kunnen ontwikkelen of hebben daar plannen voor: *'Het is een uitdaging om pm'ers te stimuleren om acties in te zetten en zo veranderingen te realiseren. En af te stemmen op wat de pm'er aankan.'* *'Mijn eigen leerpunten worden in het werk duidelijk'*, en *'Ik kan beter inschatten wat mogelijk is in de kinderopvang'*.

Verdere professionalisering van de zorg voor kinderen

In Alert4you vindt professionalisering van de zorg voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte plaats door samenwerking van professionals op de werkvloer. Jeugdhulpmedewerkers leggen hun specialistische kennis naast de informatie vanuit de werkvloer van pm'ers. Zo ontwikkelen zij met elkaar een structurele kwaliteitsverbetering die niet alleen ten goede komt aan de kinderen met een ondersteuningsbehoefte, maar uiteindelijk aan alle kinderen in de groep, en hun ouders. Een aanpak die zeker ook aanknopingspunten biedt voor het basisonderwijs. Ook daar kunnen op vergelijkbare wijze jeugdhulpexperts worden ingezet om leerkrachten te professionaliseren en hen beter toe te rusten voor het omgaan met leerlingen met een ondersteuningsbehoefte in het kader van passend onderwijs.

Deze brochure is gebaseerd op onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van het onderzoeksprogramma Kwaliteit Kinderopvang, thema 'Effectieve interventies gericht op de professionalisering van medewerkers in de kinderopvang', van het ministerie van SZW en ZonMw.

In dat onderzoek hebben we in drie gemeenten, Amersfoort, Amsterdam en Hoogeveen beleidsmedewerkers, pm'ers, jeugdhulpspecialisten en ouders gevraagd naar hun ervaringen met het werken met Alert4you. Voor meer informatie over Alert4you, de opzet van het onderzoek en de resultaten verwijzen we naar:

Veen, A., Eck, E. van, m.m.v. Meijer, J. & Vaessen, A. (2020). Alert4you, professionalisering van medewerkers in de kinderopvang. Onderzoek naar de werkzame factoren. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Rapport 1057.